žemės paviršiaus atidengtas esamo rūsio skliauto viršus, datuojamas XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia (3 pav.). Virš jo aptiktas XX a. viduryje permaišytas žemių sluoksnis su XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia datuojamais radiniais.

Perkasose 5 ir 6 tirtas iki 1,7–2,1 m storio kultūrinis sluoksnis, datuojamas XV–XXI a. Įžemis nepasiektas. Plotai 1–3 žvalgyti A korpuso patalpose. Žvalgymų metu aptikti XX a. II pusės permaišyti žemių sluoksniai su pavieniais XVII–XX a. radiniais. Plotai 4–7 žvalgyti C korpuso patalpose. Žvalgymų metu aptikti XX a. II pusės permaišyti žemių sluoksniai su pavieniais XVII–XX a. radiniais. Plote 4 surastas XX a. pradžioje klotas grindinys. Plote 7 atidengti XVIII a. viduriu – pabaiga ir XX a. datuojami mūro fragmentai. Plotai 8–19 žvalgyti vidiniame kiemelyje, kieme ir važiuojamojoje kelio dalyje tiesiant požemines komunikacijas arba tikrinant jų buvimą. Fiksuoti 0,6–2,2 m storio piltiniai permaišyti žemių sluoksniai, formuoti XIX a. pabaigoje – XX a. pabaigoje. Aptikta radinių, datuojamų XVII a. pabaiga – XXI a. pradžia. Įžemis nepasiektas.

Tyrimų metu surinkta XV–XX a. vidurio archeologinių radinių kolekcija – 90 buitinės keramikos šukių, 104 koklių fragmentai, 31 stiklo dirbinys (iš jų 10 pilnai išlikęs butelis), 69 monetos, 33 sagos (iš jų 8 tarpukario Lietuvos uniforminės su Vyčiu), 64 pagalbinės policijos (*Schutzmannschaft*) žetonai ir kiti metaliniai dirbiniai. Iš viso inventorinti 447 radiniai, kurie perduoti LNM.

Didžioji Street 3

In 2021, archaeological examination of Didžioji Str. 3 involved the comprehensive excavation of six trenches (142.34 m^2), yielding finds dating from the 15th to the mid-20th century (Fig. 1), and a survey of a 278.65 m^2 area, which revealed layers dating from the 15th to the 20th century. Exposed masonry structures (Figs. 2–3) included: a wall (first half of the 17th century); a pavement (second half of the 17th c.); arched foundations (mid-18th century); a domed basement (18th–19th centuries); and the remains of a storage room (end of the 19th century).

Tauras Poška

Aukštaičių gatvė 2

2021 m. vykdyti žvalgymai ir detalieji tyrimai Vilniuje, Aukštaičių g. 2 sklype. Žvalgymai atlikti 826 m^2 plote, detalieji tyrimai – 561 m^2. Istorinis Paplavų (dabar Paplauja arba Paupys) priemiestis formavosi šalia Užupio, kitoje Vilnios pusėje, kurios faktorius ir lėmė, kad Paplavos tapo pirmuoju pramoniniu Vilniaus rajonu. Nuo XVI a. čia malti grūdai, gamintas popierius, parakas. Vilnios vaga buvo užtvenkta, gamybiniams poreikiams iškastos atskiros vandens atšakos ir kanalai. Iškasus pagrindinį kanalą (XVIII a. pabaigos – XIX a. šaltiniuose jis vadinamas „Kopanica“), suformuota beveik 3 ha dydžio „sala“, Š pusėje ribojama tikrosios Vilnios vagos, P – dirbtinės. „Salos“ galuose prakasti papildomi kanalėliai, sujungę pagrindinį kanalą su natūralia Vilnios vaga. Sklypas Aukštaičių g. 2 patenka į 1648 m. F. Getkanto plane ir 1737 m. J. G. M. Fiurstenhofo plane matomos „salos“ V dalį. Priemiestis išliko menkai apstatytas (didžiąją teritorijos dalį užėmė daržai, sodai ar nenaudojama žemė) iki XIX a. II pusės, kai Paplavose intensyviai pradėjo kurtis įmonės: Golšteino odų ir kailių, Lipskio alaus ir degtinės, muilo fabrikai. Iki XIX a. pabaigos kanalai sanitariniais sumetimais užpilti (jų vietoje nutiestos gatvės), malūnai nugriauti (Drėma V., *Dingęs Vilnius*, V., 1991, p. 361). 1737 m. Vilniaus miesto

1 pav. Ploto 1 bendras vaizdas iš V, kairėje pusėje matomas XVII a. pradžios krosnies pagrindas, dešinėje – XVI a. pradžios vandens nutekėjimo kanalo perkasimas. T. Poškos nuotr.

Fig. 1. General view of area 1 from the W. Early-17th-century stove base on the left, the cut of an early-16th-century water channel on the right.

2 pav. Plotas 2, bendras vaizdas iš V, matomas XVII a. vandentiekio vamzdis. T. Poškos nuotr.

Fig. 2. A view of area 2 from the W, with an exposed 17th-century water pipe.

plane, tyrinėto sklypo vietoje, V pusėje pažymėtas medinis pastatas. 1845 m. plane ŠR dabartinio sklypo kampe matomas nedidelis medinis pastatas. XIX a. pabaigoje sudarytame Vilniaus plane tyrinėto sklypo vietoje jokio užstatymo nepažymėta. 1921 m. plane parodytas užstatymas atitinka dabartinę situaciją – sklypo PV dalyje parodyti mūriniai pastatai (pastatyti apie 1900 m.; įrašyti į KVR, UK 28113).

Aukštaičių g. 2 sklypo aplinka ne kartą tyrinėta archeologų. Pačiame Aukštaičių g. 2

sklype žvalgomieji tyrimai atlikti 2004 m. (*ATL 2004 metais,* 2005, p. 239–240). Didžiausios apimties tyrimai Aukštaičių g. 2 sklypo aplinkoje vykdyti 2017–2019 m. (*ATL 2018 metais,* 2019, p. 416–419).

Pirmajame 2021 m. atliktų archeologinių tyrimų etape Aukštaičių g. 2 sklype vykdyti žvalgymai. Žvalgytame 826 m^2 plote iki 1,7–1,9 m gylio fiksuoti XX a. II pusėje suformuoti sluoksniai. Detalieji tyrimai atlikti 561 m^2 plote: iš viso tyrinėti 6 plotai. Gausūs XVII–XIX a. radiniai perduoti LNM.

Plotas 1 kastas tirto sklypo PR dalyje. Tirtas XVII a. II puse datuotas kultūrinis sluoksnis (1–1,2 m storio), kuriame fiksuotas apardytas grindinio fragmentas. Sluoksnyje rasta XVII a. archeologinių radinių – buitinės keramikos, plokštinių ir dubeninių koklių fragmentų, kaltinių vinių, žalia glazūra dengta pypkės galvutė, smulkių stiklinių indų šukių, kitų radinių. Apatinėje sluoksnio dalyje fiksuotas XVII a. pradžios buitinės krosnies pagrindas (H_{abs} 97,57 m), mūrytas iš plytų, rištų moliu. Krosnies pagrindo aplinkoje aptikta XVI a. pabaiga – XVII a. viduriu datuojamų archeologinių radinių (buitinės keramikos, plokštinių, puodyninių ir dubeninių koklių, čerpių fragmentų ir kitų). P ploto 1 dalyje atidengta vandens nutekėjimo kanalo, datuojamo XVI a., vieta (H_{abs} 97,21 m) (1 pav.). Tai 12x1,1 m dydžio, 40 cm gylio griovys, užpildytas pilko suplauto smėlio sluoksniu, kuriame surastos dvi keramikos šukės, datuojamos XVI a. pradžia. P ploto 1 sienelės pjūvyje nuo H_{abs} 89,30 m fiksuota 11 vienetų apie 1 m vienas nuo kito nutolusių medinių nusmailintų kuolų fragmentų. Sprendžiant pagal tai, kad dalis kuolų nebuvo įkalti į įžemį, taip pat jie perkalti per fiksuotus XVII a. sluoksnius, jie turėtų būti susiję su čia buvusiu Kopanicos kanalu (jo šlaitų įtvirtinimo sistema).

Ploto 2 vietoje fiksuotas 1,2–1,4 m storio juodos žemės su griuvenomis sluoksnis, kurio paviršiuje fiksuotas apardytas buitinės krosnies pado fragmentas, datuotas XVII a. pabaiga – XVIII a. pradžia, po kuriuo fiksuota XVII a. II puse datuoto akmenų grindinio liekanų. Juodos žemės sluoksnyje surasta XVII a. II pusės – pabaigos plokštinių koklių fragmentų, buitinės keramikos, geležinių dirbinių: kaltinių vinių, batų pasagėlių, diržo sagtis, darbo įrankių (kaltas), rastas svarstyklių fragmentas, lietų švininių kulkų, prekybinė plomba, kabutis (greičiausiai gamintas iš monetos), Jono Kazimiero Vazos (1648–1668) šilingų. Sluoksnio apatinėje dalyje fiksuota XVII a. II pusės medinio pastato vieta. Likęs tik molinės aslos fragmentas ir dviejų sutrūnijusių rąstų liekanos.

Apatiniame kultūrinio sluoksnio horizonte taip pat surasta XVII a. II puse datuojamų radinių (Jono Kazimiero Vazos šilingų, lietas kabutis su nukryžiuotojo figūra, pentino fragmentas, skiltuvas, pakabinama trikampė spyna, batų pasagėlės, molinio švilpuko fragmentas, olandiško tipo pypkės kotelis, stiklinių indų, lango stiklo, buitinės keramikos indų, dubeninių ir plokštinių koklių fragmentų, kitų radinių). Įžemio sluoksnyje (H_{abs} 69,90 m) fiksuotas 40 cm gylio perkasimas, kurio apatinėje dalyje surastas medinis vandentiekio vamzdis (2 pav.). Ši konstrukcija taip pat datuota XVII a. II puse.

Plote 3 fiksuotas 0,8–1,4 m storio juodos žemės sluoksnis su smėlio tarpsluoksniais. Jame aptiktas apardyto akmeninio grindinio fragmentas ir XVII–XVIII a. pradžios datuojamų archeologinių radinių (buitinės keramikos indų, koklių fragmentų, stiklinių indų šukių, batų pasagėlių, kaltinių vinių, peilio geležčių, akmeninis galąstuvas, siuvimo adatų fragmentų, olandiško tipo pypkės kotelis, molinio švilpuko fragmentas, juostinis žiedas, Jono Kazimiero Vazos šilingų, kitų radinių). Įžemio sluoksnyje (H_{abs} 96,50–97,10 m) surastos dviejų perkasimų – buvusių vandens nutekėjimo kanalų –

0 3 cm

3 pav. Kaulinis peilis laiškams atplėšti. T. Poškos nuotr.

Fig. 3. A bone letter opener.

0 3 cm

4 pav. Skiltuvas. T. Poškos nuotr.

Fig. 4. A fire striker.

5 pav. Lentų klojiniai įvažiavimo vietoje, XVII a. II pusė. T. Poškos nuotr.

Fig. 5. Wood-lined entryway, second half of the 17th century.

vietos, kuriose aptikta arklių pasagų ir batų pasagėlių, perpetės sagtelė, įtvarinis strėlės antgalis. Viename kanalų aptikta sutrūnijusios medienos fragmentų, greičiausiai buvusios medinės konstrukcijos, skirtos šlaitams sutvirtinti, liekanų.

Ploto 4 R pusėje kultūrinis sluoksnis apardytas XXI a. vykdant statybos darbus. Likusioje ploto dalyje fiksuotas juodos žemės sluoksnis su smulkiomis griuvenomis. Jo paviršiuje aptiktas apardyto akmenų grindinio fragmentas, virš kurio rasta XVII a. II pusės – XVIII a. archeologinių radinių (fajansinės lėkštės, buitinės keramikos fragmentų, vaistinės indelis, plokštinių koklių fragmentų, kitų radinių). Po grindiniu buvo 0,8–1 m storio juodos žemės sluoksnis. Jame aptikta buitinės keramikos (paskiri fajanso, porceliano, akmens masės indų fragmentai), plokštinių koklių, kitų archeologinių radinių: stiklinių indų fragmentų, kaltinių vinių, švininių lietų kulkų, kabučio su nukryžiuotojo figūra dalis, švininė prekybinė plomba, Jono Kazimiero Vazos šilingų, kaulinis peilis vokams atplėšti (3 pav.), skiltuvas (4 pav.).

Ploto 5 vietoje fiksuotas 1,4–1,7 m storio juodos žemės sluoksnis, kuriame aptikta XVII a. radinių, analogiškų aprašytiesiems (minėtini siuvimo antpirščiai, raktas, Jono Kazimiero Vazos šilingai). Taip pat rasta akmeninių grindinių fragmentų ir įvažiavimo (?) lentų klojinių (5 pav.), fiksuota buitinės krosnies vieta ir XVII a. vidurio – II pusės koklių sąvarta. Apatiniame kultūrinio sluoksnio horizonte rasta Jono Kazimiero Vazos šilingų, viena Jono Albrechto ½ grašio moneta.

Apatiniame pilkšvo žvyro sluoksnyje fiksuota medinių rąstų fragmentų, kurie šioje vietoje atsiradę atsitiktinai. 30–40 cm storio sluoksnyje rasta XVI–XVII a. buitinės keramikos, XVII a. koklių, kaltinių vinių, bato pasagėlių, pasagos fragmentų, odinių dirbinių (batų fragmentų). Centrinėje ploto dalyje šis sluoksnis storėjo iki 60 cm. Šioje dalyje pilkšvo žvyro sluoksnio apačioje fiksuota medinės konstrukcijos liekanų. Tai skersai sudėti 10–15 cm skersmens, nuo 70 cm iki 1 m ilgio rąsteliai, kurie greičiausiai buvo perpinti šakomis siekiant sutvirtinti minėto įgilinimo šlaitus (6 pav.). Šios konstrukcijos vietoje surasta XVI a. pabaigos – XVII a. II pusės buitinės keramikos šukių. Įžemis – pilkas smulkus žvyras su molio intarpais – ploto 5 vietoje fiksuotas H_{abs} 95,70–96,10 m.

Plote 6 archeologiniai sluoksniai labai suardyti XX a. II pusėje tiesiant inžinerines komunikacijas. Čia kartu su XX a. statybinėmis šiukšlėmis aptikta ir XVII–XVIII a. buitinės keramikos, koklių fragmentų.

Tyrimų metu nustatyta, kad Aukštaičių g. 2 sklype kultūrinio sluoksnio storis siekė 3,5–4 m. Viršutinio kultūrinio sluoksnio horizontai iki 1,7–1,9 m suardyti XX a. II pusėje. Giliau fiksuotas XVII a. vidurio – XVIII a. pradžios nuo 1,2 iki 1,6 m storio kultūrinio sluoksnio horizontas. Tyrimų metu fiksuota XVII a. pradžios mūrų konstrukcijų (plotas 1, plotas 4), tačiau tuo laikotarpiu datuojamo kultūrinio sluoksnio horizonto išskirti nepavyko. Jis greičiausiai suardytas nuo XVII a. vidurio šioje vietoje prasidėjus intensyviai ūkinei veiklai. Ankstyviausia archeologinė medžiaga (XVI a. pradžia) fiksuota sklypo P dalyje (plotas 1, plotas 3), čia aptiktuose vandens nutekėjimo kanaluose.

Tyrimų metu surinkta XVI–XVII a. datuojamų prekybinių plombų (antspaudų), liudijančių prekybą audeklais. Plombos, kurias pavyko identifikuoti, rodo plačią prekybos audiniais kontaktų geografiją: Saksonija (Giorlicas), Anglija (7 pav.), Prancūzija (Lilis) (pagal tyrimų

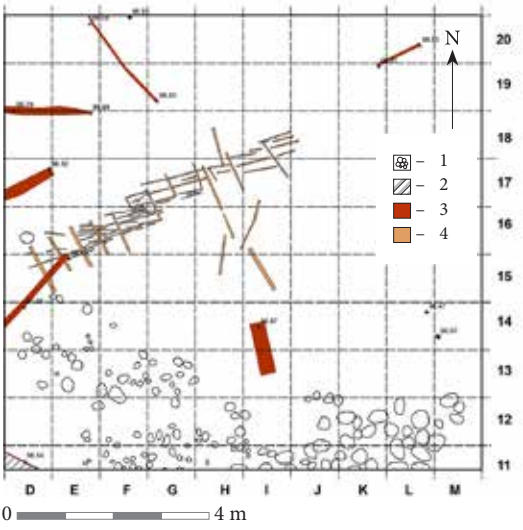

6 pav. Plotas 5, apatinis lygis, fiksuotos medinės vandens kanalo šlaitų sutvirtinimo konstrukcijos: 1 – akmenys; 2 – kanalo perkasimas; 3 – mediena; 4 – pinučių sutvirtinimas. Dž. Brazaičio brėž.

Fig. 6. Wooden water channel slope support structures in Area 5 (lowest level): 1 – boulders; 2 – the cut of the water channel; 3 – wood; 4 – wattle-stabilized slope.

7 pav. Medinės vandens kanalo šlaitų sutvirtinimo konstrukcijos in situ. T. Poškos nuotr.

Fig. 7. In situ wooden water channel slope stabilization structures.

8 pav. Audeklo plomba. Anglija, XVI–XVII a. T. Poškos nuotr.

Fig. 8. Cloth seals, England, 16th–17th centuries.

metu surinktos medžiagos kontekstą ir stratigrafiją plombos datuojamos XVII a. II puse). Iš XVII a. datuojamo kultūrinio sluoksnio tyrinėtuose plotuose surinkta nemažai gyvūnų kaulų: iš viso ištirti 2775 kaulų, dantų ir ragų fragmentai. Nustatyta, kad medžiaga būdinga naujųjų laikų miestams, vyrauja aukštos ir vidutinės mėsinės vertės gyvūnų kaulai.

Sprendžiant iš archeologinių tyrimų metu Aukštaičių g. 2 sklype surinktų duomenų, šioje istorinio Paplavų priemiesčio vietoje XVII a. gyveno pasiturintys vilniečiai – amatininkai, prekybininkai.

Aukštaičių Street 2

In 2021, comprehensive excavation (561 m^2) and survey works (826 m^2) were conducted at Aukštaičių Str. 2, which is part of the archaeological sites of Vilnius historic city and suburbs (UK 25504), Vilnius Old Town (UK 16073), and building complex (UK 28113). Six excavated areas (1, 2 in Fig. 6) revealed archaeological layers (3.5–4 m thick). It was determined that, while the upper layer (up to 1.7–1.9 m thick) was disturbed in the 20th century, the older layer below was rich in both artefacts and structures dating from the mid-17th to the early 18th century, as evidenced by the presence of John II Casimir Vasa shillings (1648–1668) throughout. Other 17th-century finds include domestic pottery, stove tiles, tools, and other domestic items (Figs. 3–4). Cloth seals (16th–17th centuries) were also discovered, hinting at textile trading activities (Fig. 8). Earlier levels (late 16th–early 17th centuries) were likely damaged during intense residential development in the mid-17th century. The following structures dating to the first half of the 17th century, and from the second half of the 17th to the early 18th century, were identified: the remains of bases of domestic stoves; partial stone pavements; a wood-lined entryway (?) (Fig. 5); a wooden water pipe (Fig. 2); and stone masonry fragments. A water channel (1 in Fig. 6) with partially preserved wooden structures (Fig. 7) was also identified.

Tauras Poška

Vilniaus universiteto S. Stanevičiaus kiemas

2021 m. vykdyti detalieji tyrimai ir žvalgymai Vilniaus universiteto pastatų komplekso (UK 770) teritorijoje, S. Stanevičiaus kieme, Universiteto g. 3, Vilniuje, numatytos įrengti lietaus nuotekų sistemos vietoje. 2021 m. detalieji tyrimai atlikti 46 m^2 plote, žvalgymai – 26 m^2 plote. Archeologinių tyrimų metu surasta XVI–XVII a. archeologinių radinių, kurie perduoti LNM. Vilniaus universiteto pastatų ansamblis susiformavo XVI a. pabaigoje – XIX a. pradžioje ir užima visą senamiesčio kvartalą, kurį apibrėžia Šv. Jono, Pilies, Skapo ir Universiteto gatvės. Ansamblio teritorijoje archeologiniai tyrimai vykdyti įvairiose vietose. 1973 m. tirta Vilniaus universiteto S. Stanevičiaus kieme, fiksuotas iki 2 m gylio piltinis griuvenų sluoksnis. Giliau fiksuoti keli sluoksniai su gausiomis griuvenomis. Nors ataskaitoje sluoksniai nedatuoti, tačiau sprendžiant pagal radinių aprašymą, jie galėtų būti datuojami XVII–XVIII a. 4,8 m gylyje fiksuoti medinių